

Notes per a la història del llibre a Mallorca. (4)*

RAMON ROSSELLO VAQUER
JAUME BOVER PUJOL

1438. Llibres judaïcs.

Gabriel Pardo, mercader, assegura a Julià Vidal, mercader, 80 lliures sobre 2 caixes plenes de llibres judaïcs carregades dins la coca de Joan Vallumes per anar a Alguer de Sardenya.¹

1471. Inventari dels llibres de Gabriel Gual.

L'inventari dels llibres de Gabriel Gual fou publicat per Hillgarth amb un error de transcripció que cal esmenar.²

El 20 de juliol de 1471 es fa inventari dels béns de Gabriel Gual, ciutadà difunt, a la seva possessió i cases de *l'Arissal*, i no de Lo Crisol com indica Hillgarth, al terme de Sencelles. L'inventari íntegre de tots els béns fou publicat per Ramon Rosselló i Onofre Vaquer.³

1484. encant dels béns de Pere Ferrandis.

Entre el béns que sortiren a l'encant públic, el 19 de novembre, de Pere Ferrandis, sastre, hi figura un *Oratori de la Passió*, el qual fou venut a Tomàs, llibreter, per 7 sous, 6 diners.⁴

* Continuació de Ramon ROSSELLO i Jaume BOVER: "Notes per a la història del llibre a Mallorca i Menorca.", *Estudis Baleàrics*, 6, Palma, 1982, 215-224; "Llibreterers i impressors de Mallorca, s. XVI: unes notícies", *Lluc*, 760, Palma, 1991, 9 i "Notes per a la història del llibre a Mallorca 3", *BSAL*, 49, Palma, 1993) 119-126.

1 ARXIU DEL REGNE DE MALLORCA (ARM) C-63, f. 114.

2 J. N. HILLGARTH: *Readers and books in Majorca 1229-1550*, Paris 1991, 519-520.

3 Ramon ROSSELLO i Onofre VAQUER: *Història de Sencelles i Costitx, 1229-1600*, Palma de Mallorca, 1993, 55, 198-201.

4 ARM R-577, f. 50v.

1490-1492. Mateu Ça Mora, llibreter.

1490, 13 agost. Baltasar, florentí, resident a la Ciutat de Mallorca, ven a Mateu Ça Mora, llibreter, 500 exemplars de la Gramàtica de Joan de Pastrana, impreses per Mestre Bartomeu Caldentey i Nicolau Calafat a Mallorca el 1487, i altres llibres.⁵

1491. Mateu Ça Mora, llibreter, torna a Gaspar Ça Mella,⁶ notari, certa botiga que tenia de la dona Tomassa per 5 anys.⁷

1492, 29 maig. Mateu Ça Mora, llibreter, i Eufrasina, la seva *eius amasia*, o sia la seva amant, reconeixen deure a Jaume Oliver, carnisser, 12 lliures preu d'una dotzena i mitja de cuiros de fumat de tres colors.⁸

1515, 27 juny. Inventari dels béns de Pere de Santjoan.

Inventari dels béns de Pere Joan de Santjoan ordenat per la seva viuda Caterina Cotoner i realitzat per Jeroni Cotoner, procurador de la dita dona Caterina.

Primo atrobam una possessió anomenada Ariany situada en el terme de Petra tenguda en alou del dit mossèn Pera de Sant Johan.

En la cambra del menjador: Item hun Diurnal de stampa, bo

El *Diurnal* era un llibre, en aquest cas imprès (*de stampa*), que contenia el rès eclesiàstic de les hores canòniques menors des de laudes fins a completes. a l'època s'empravren dues edicions: la romana i la pròpia del bisbat de Mallorca.⁹

1537, 22 octubre. Inventari de llibres prestats del Monestir del Carme, de la ciutat de Mallorca.

Fra Joan Quintana, vicari conventual del Monestir del Carme, Pere Cardona, Benet Balaguer, Antoni Coll, Joan Riera, tots frares conventuals de dit monestir, congregats en capítol segons costum, volent complaure al Molt Reverend Pare Fra Rafel Llinars, doctor en Sagrades Escripures, *episcopus Crisopolitanus*, carmelita, i per que pugui predicar li presten tots els llibres infraescrits que són del monestir en usdefruit vitalici. Després seran retornats.

5 Joan MUNTANER BUJOSA: "La primera imprenta mallorquina: los impresores Caldentey y Calafat.", *BSAL*, 31, Palma, 1953-1960, 467-503.

J. N. HILLGARTH: *Readers and books...*, 553.

6 J. N. HILLGARTH: *Readers and books...*, 605, aporta una altra notícia sobre el notari Ça Mella relacionada amb els llibres. a l'inventari de la biblioteca d'Alemanya d'Espanya (1500, 19 febrer) hi figura un llibre de paper, de forma de full, manuscrit, amb les cobertes de pergami, molt vell, titulat *Les històries romanes*, en català, el qual era de Gaspar Ça Mella.

7 ARM M-689, f. 14v.

8 ARM P-387, f. 60v; P-412, f. 38

9 Ramon ROSSELLO: *Notes per a la història d'Ariany*, Mallorca, 1994, 26.

Anys abans, el 27 de novembre de 1535, Joan Quintaner, prior, accepta l'inventari dels llibres deixats a Galcerà Cassenyach, *episcopus Crisopolitanus*, carmelita, difunt.

A l'inventari, que tot seguit oferim, després de la menció de l'obra transcrita tal com apareix al document, s'exposa - quan ha estat possible - a títol de precisió el nom de l'autor normalitzat i es suggereix el títol uniforme amb altres dades d'interès per a una millor identificació.

Entre les obres que no ha estat possible identificar destaca la *Vita Christi* del Reverend Albadesa (núm. 57).

[Inventari]

- 1.- *Sphera mundi*. [John Holiwod, sive Joannes de Sacrobosco. *Opusculum de sphera mundi*. Complutensi Universitate, 1526].
- 2.- *La 1ª, 2ª, 3ª y 4ª de Antonino*. [Antonino, de Florència]
- 3.- *Santo Thomas de Aquino sobre 4ª super 4ª*. [Tomàs d'Aquino, Sant.]
- 4.- *Dioni Cartusianensis In 4ª evangelistas*. [Dionís, el Cartoixà.]
- 5.- *Dominici de Sto. Genminiano*. [Domenico de Santo Geminiano.]
- 6.- *Phisica Gasparis Lax.*. [Gaspar Lax. *Quaestiones phisicales*. Cesarauguste, 1527.]
- 7.- *Joannis Baconis*. [Joannes Boconis?]
- 8.- *Exposito in Genesim Pepin.*. [Guillaume Pepin.]
- 9.- [Silvestre Mazzolini, *Summa summarium*. Roma, 1516]
- 10.- *Durandus In quator libros*. [Durandus de Sancto Porciano.]
- 11.- *Joanes Baconis In 3ª, 4ª*. [Joannes Boconis?]
- 12.- *Ru... super 4ª, 5ª.*
- 13.- *Rosarium sermonum*.
- 14.- *Pomerium Sanctorum de sanctis*. [Julianus Pomerius. *Pomerium sermonum de sanctis*.]
- 15.- *Pars hiemalis*. [Autoria proposada: Julianus Pomerius. *Pomerium sermonum de sanctis. Pars hiemalis*.]
- 16.- *Roberti, episcopi*.
- 17.- *Jacobus de Va. super psalmos*. [Jaume Pérez, de València, OSA, Arquebisbe de València. *Super salterio*.]
- 18.- *Decretum*. [*Corpus iuris canonici. Decretum gratian*].
- 19.- *Opera Sancti Bernardi*.
- 20.- *Opera Arnaldi de Villanova*. [Arnau de Vilanova].
- 21.- *Augustinus de Ancona*. [Agostino d'Ancona].
- 22.- *Adriani Pontificis In 4m*. [Adrià VI Papa. *Comentari sobre el IV llibre de les sentències*. Paris 1512].
- 23.- *Gabrielis Biel In 3m et 4m*. [Gabriel Biel].
- 24.- *Legendarium de sanctis*. [*Legenda sanctorum*.]
- 25.- *Moralia Gregorii Super...* [Ezechiel?]. [Gregori I, Papa. *Moralia Super Ezechiel*]
- 26.- *Magistri Jacobi Almani*. [Jacobus Almain].
- 27.- *Sermones Mesfret*. [Mesfret. *Sermones*.]
- 28.- *Sermones dominicales*.
- 29.- *Genealogia Regnum Francorum*.
- 30.- *Gabriel Biel, In arimum et 2m*. [Gabriel Biel].

- 31.- *Sancti Thome de Aquino. Super primum.* [Tomàs d'Aquino, Sant.]
- 32.- *Summa confessorum Joannes de Friburgo.* [Johann, de Friburg, OP, *Summa confessorum.*]
- 33.- *Magistri Ambrosi De...* [Ambròs, Sant.]
- 34.- *Gabrielis Biel, Super canonem.* [Gabriel Biel. *Incanone.*]
- 35.- *1ª part Sancti Thome cum comento Cayetani.* [Tomàs d'Aquino.]
- 36.- *Juslibenze quaestiones Adriani.* [Adrià VI, Papa. *Questiones quodlibeticae,* 1531].
- 37.- *1ª, 2ª, Sancti Thome cum comento cardinales Cayetani.* [Tomàs d'Aquino, Sant. *Pars prime cum comento Cayetani. Pars 2ª.*]
- 38.- *Tertia pars Beati Thome.* [Tomàs d'Aquino, Sant. *Summa theologiae. Pars tertia.*]
- 39.- *Concordantie mayores.*
- 40.- *Supplementu Gabrielis Biel.* [Gabriel Biel.]
- 41.- *Beati Thome Contra gentiles.* [Tomàs d'Aquino, Sant. *Summa contra gentiles.*]
- 42.- *Jacobus Almani.* [Jacobus Almain].
- 43.- *Robertus. De sanctis.* [Roberto Carracciolo. *Sermones de sanctis.*]
- 44.- *Primus Scoti.* [Joannes Duns Scotus].
- 45.- *Secunda et 3ª Scoti.* [Joannes Duns Scotus.]
- 46.- *Questiones Scoti.* [Joannes Duns Scotus.]
- 47.- *Micaelis de Bonoma. In quantum...*
- 48.- *Gasparis Lax.* [Gaspar Lax.]
- 49.- *Repertorium totius sume Antonini.* [Antonino, de Florència, Sant. *Repertorium totius summe Beati Antonini.*]
- 50.- *Sancti Thome In 3ª pars.* [Tomàs d'Aquino, Sant.]
- 51.- *Colchor Super 4ª.*
- 52.- *Gasparis Aragonensis.* [Gaspar Lax.]
- 53.- *Expositio evangelios Alberti de Padua.* [Alberto, de Pàdua. *Expositio evangeliorum.*]
- 54.- *Constitutiones Clementis quinti* [*Corpus iuris canonici. Constitutiones Clementinae.*]
- 55.- *Margarita filosofica.*
- 56.- *Cholchor super verba Salomonis.*
- 57.- *Vita Christi del Reverend Albadesa.*
- 58.- *Sermones Michaelis de Mediolano.* [Michael de Carcamo. *Sermones.*]
- 59.- *Postenosa Magistri Petro de Chaco.* [Petrus de Aliaco?].
- 60.- *Tratatus de anima Petri de Chaco.* [Petrus de Aliaco?].
- 61.- *Sermones sancti.* [*Sermones de sanctis.*]
- 62.- *Sermonum dominicali totius anni.*
- 63.- *Malleus mefificarum.* [Jacobus Sprenger. *Malleus mefificarum.*]
- 64.- *Michaelis De poenitenti.*
- 65.- *Blibia aurea* [sic.]
- 66.- *Opera Magistri Gasparis Lax.* [Gaspar Lax.]
- 67.- *Consolatorium timorate conscientiae.*
- 68.- *In canticum canticorum Salomonis.* [*Biblia. Cantica canticorum.*]
- 69.- *Cholchor super libro sapientiae.*
- 70.- *Speculum peregrinarum quaestionum.*
- 71.- *Fortalicium fidei. Contra judeos.*

- 72.- *Sermones Pepin De destintione nomine*. [Guillaume Pepin.]
 73.- *Sanctorale Pepini*. [Guillaume Pepin.]
 74.- *Confessionale Antonini*. [Antonino, de Florència, Sant. *Suma de confesiòn*, 1477.]
 75.- *Oliveri Manlardi*.
 76.- *Sermones quadragesimales Pepini*. [Guillaume Pepin. *Sermones quadragesimales*.]
 77.- *Opusculum Guilermi Pepini*. [Guillaume Pepin.]
 78.- *Ex 1º Pepini Super Genesim*. [Guillaume Pepin.]
 79.- *Compendium theologie*. [Hugo, de Ripperla, *Compendium theologiae* .]
 80.- *Quadragesimale Francisci Mayrons*. [Franciscus de Mayronis.]
 81.- *Suma silvestrina, 2ª pars*. [Silvestre Mazzolini. *Summa summarum*. Roma, 1516.]
 82.- *De [conflictu] viciorum*. [Autoria proposada: Ambrosius Autpertus. *De conflictu viciorum*.]
 83.- *Sermones hiereticae [o Hieremie?]*
 84.- *Delandibus Sanctorum Roberti delicro*.
 85.- *Sermones Pepin De secretis secretorum*. [Guillaume Pepin.]
 86.- *Magister sententiarum*. [Petrus Lombardus. *Liber sententiarum*.]
 87.- *Super septem psalmos*. [Biblia. *Expositiones. Super psalterio*.]
 88.- *Opuscula Stephani Brulifer*. [Stephan Brulifer. *Opusculum*.]
 89.- *Moralia Guilelmi Manderston*. [William Manderston.]
 90.- *Rosarium Guilelmi Pepin*. [Guillaume Pepin.]
 91.- *Sanctorale Pomeri, pars aestivales*. [Julianus Pomerius. *Pomerius sermonum de sanctis, pars aestivales*.]
 92.- *Aurea rosa Baldasaris Sorio*. [Baltasar Sorio.]
 93.- *Michaelie de Mediolano De decim preceptis*. [Michaelis de Carcamo.]
 94.- *Preceptorum Nider*. [Johann Nider. *Preceptorium divine legis: expositio decalogi. De preceptis*.]¹⁰

1540, 2 marc. Encant dels béns de Joan Minguet.

De l'inventari dels béns de Joan Minguet venuts a l'encant públic, Jocelyn N. Hillgarth en dona notícia del missal i dels sermons, però no identifica el propietari: *Auction of the goods of an unidentified person (probably a priest)*.¹¹

Entre altres objectes es vengueren:

Item un *Missal* de estampa, nou, amb coberta de tela blava, *secundum consuetudines Maioricarum*, venut al venerable Mn. Pere Gili, diaca, per 2 lliures, 1 sou.
522

Item, un llibre de mig full, d'estampa, cobert de pergamí, intitulat *Sermones sancti Augustini*, venut a en Jaume Fe, per 2 lliures.

Item, un retaule de tela amb la figura del il.luminat mestre Ramon Lluull, venut a Andreu Serra, per 18 sous, 6 diners.

10 ARM A-288, f. 62v-66. document escrit en lletra força enrevesada i de lectura difícil.

11 J. N. HILLGARTH: *Readers and books ...*, 783

La identificació del *Missal* és fàcil. Es tracta del *Missale secundum usum alme Maioricensis Ecclesiae*, imprès a Venècia el 1506 a l'obra de Luca Antonio de Giunta pel mestre alemany Joan Eimeric, a compte de Jaume Irdís, llibreter de Mallorca, i per order d'Antonio de Rojas, bisbe de Mallorca.¹²

Entre els exemplars, molt rars, localitzats per Pere-Joan Llabrés sembla que no es conservi cap de rellogat amb cobertes de tela blava. Hillgarth n'identifica un exemplar a l'inventari del venerable Bernardí Totxa, prevere, de 29 d'agost de 1537: "*Item, un Missal del bisbat de stampa, ab cubertes de fust y sobre cubertes de tela blava*".¹³

En quant al comprador del retaule de tela amb la figura de Ramon Llull podem dir que es tracta de mestre Andreu Serra, predicador, el qual comprà el 4 de setembre de 1541 al llibreter Tomàs Squer, de Ciutat, un *Arbor scientiae* i una *Arts magna*, de Ramon Llull, a raó de 18 sous l'*Arbor*, i 12 sous d'*Arts*.¹⁴

1581. 22 setembre. Inventari dels béns de Bernat Clar.

Entre els béns de Bernat Clar, sabater, de Lluçmajor, hi figuren unes *Hores* o *Breviari* molt vell, a més d'una bona mostra de fruites de tardor: sis pans de figues seques, un paner de figues de pues, una arrova de reims de parra penjats al treginat, dues dotzenes de codonys penjats, una carabassa de menjar i una altra de portar beure.

1640. Manuel Rodríguez, impressor.

Les poques notícies biogràfiques que disposam sobre Manuel Rodríguez són conegudes gràcies a Joaquim M. Bover de Rosselló¹⁵ i pel bibliòfil Lluís Alemany i Vich que publicà un catàleg de les obres conegudes impreses per Rodríguez.¹⁶ Ara, descobert el seu testament es pot perfilar un poc més el seu perfil biogràfic.¹⁷

Manuel, o Emanuel, Rodríguez, impressor i dispenser de fra Joan de Santander, Bisbe de Mallorca (entre 1631 i 1644), era natural de Salamanca. Atorgà testament el 16 de juny de 1640 pel qual elegeix sepultura en la església del monestir de Sant Francesc de Ciutat; nomena hereu i marmessor al seu fillastre Joan Pisà, impressor, i ordena es celebrin 50 misses baixes per a la seva ànima.

-
- 12 Sobre el Missal mallorquí vg.: Joan MUNTANER: "*Capítols fets i fermats... sobre los missals*", BSAL, 24, Palma, 1933, 300.
Gaspar MUNAR I OLIVER: *Misal según el uso de la Santa Iglesia de Mallorca, impreso en Venecia, año 1506*, Palma de Mallorca, 1962
Pere Joan LLABRÉS I MARTORELL: *Els Goigs de la Mare de Déu en el Missal mallorquí de 1506*. Palma 1992.
Pere Joan LLABRÉS I MARTORELL: "*Missal mallorquí*", *Gran Enciclopèdia de Mallorca*, 11, 50-53
Ramon ROSSELLO I JAUME BOVER: *Jaume Irdís, llibreter de Mallorca*. Inèdit.
- 13 J. N. HILLGARTH: *Readers and books ...*, 773.
14 J. N. HILLGARTH: *Readers and books ...*, 839.
15 Joaquín M^o BOVER DE ROSSELLO: *Imprentas de las Islas Baleares*. Palma 1862.
16 Luis ALEMANY I VICH: *Los Impresores Manuel Rodríguez y Juan Pisà, 1614-1648*. Palma de Mallorca, 1954.
17 ARM M-1398, f. 151.

Sembla que era germà de Lorenzo Rodríguez, impressor a Mallorca el 1597. Manuel Rodríguez treballa com a impressor en solitari entre 1614 i 1616. El 1617 s'associa amb el seu fillastre fins a 1648. El 1650 els dos socis ja devien ser morts per que el negoci figura a nom de la Viuda de Joan Pisà.

Tenien l'impremta a prop de la plaça del Pa, avui plaça de Santa Eulàlia. per un temps Manuel Rodríguez tengué l'obrador a la Cartoixa de Valldemossa a on imprimí el 1616 una obra polèmica: les *Differentiae* de fra Joan Valero.¹⁸

Convent de Santa Clara, de Ciutat.

Al Convent de Santa Clara, de Ciutat es conserva un *grandiós llibre de cant coral, amb parts del segle XIV (el conjunt no deu esser de més enllà del s. XV), evocació del fet que com a guàrdia eterna de la lloança al Senyor podien escoltar-se, etèries, les veus de les primeres clarisses mallorquines, llegint els salms i textos sagrats, fes fosca o claror, davall la calor agobiant del nostre estiu o el cruu i humid fred de l'hivern.*¹⁹

RESUM

Noves aportacions bibliogràfiques que suposen la quarta entrega oferida pels autors a diferents publicacions i que complementa amb noves dades l'estudi del professor Hillgarth sobre els lectors i les biblioteques medievals mallorquines ultrapassant el marc cronològic del treball esmentat

ABSTRACT

New bibliographic contributions which imply the fourth delivery from authors to different publications and completes with new data the study of Professor Hillgarth on readers and Majorcan medieval libraries exceeding the chronological frame of the aforementioned task.

18 Sobre les *Differentiae* i la causa inquisitorial contra fra Joan Valero, prior de la Cartoixa: Ramon ROSSELLO I JAUME BOVER: "Notes per a la història del llibre a Mallorca i Menorca", *Estudis Baleàrics*, 6 Palma, 1982, 215-224.

19 Joan Carles SASTRE I BARCELO: *Santa Clara de Palma: vida quotidiana en un monestir medieval*. Palma, 77

SERMON 1-100-100
 EN LAS HONRAS, Y EXE-
 QUIAS QUE HIZO LA NOBILISSIMA

Ciudad, y Reyno, de la Dorada Isla de Mallorca, a la Muerte de
 su Catholico, y Santo Rey: Don Phelippe de Austria

Tercero deste nombre nuestro Señor. C 35-32

PREDICADO POR FRAY IGNACIO GARCIA

Guardian de San Francisco de la misma Ciudad, Calificador del

Santo Officio, y Predicador general en toda España

a 25. de Mayo, Año de M. DC. XXI.

Mandado imprimir por orden de los Illustres, y Magnificos Señores
 Jurados de la dicha Ciudad, y Reyno.

Con licencia en Mallorca, por Manuel Rodriguez, y
 Juan Piza. Año 1621.

C. 1870 OCT-26